

GELENEKSEL TIPTA İYİLEŞMENİN İNANÇ BOYUTU ÜZERİNE KURAMSAL YAKLAŞIMLAR: PSİKOSOMATİK TIP, PLASEBO ETKİSİ VE KUANTUM İYİLEŞME

Theoretical Approaches on the Faith Element of Healing Under Traditional Medicine Psychosomatic Medicine, Placebo Effect, Quantum Healing

Tuba SALTİK ÖZKAN*

ÖZ

Geleneksel kültürün sağaltım tekniklerinden oluşan “halk tıbbı” ya da “halk hekimliği” uygulamaları, “doğal halk tıbbı” ve “dinsel büyüsel uygulamalar” olarak ikiye ayrılmaktadır. Halk tıbbının en temel niteliği bütüncül (holistik) bakış açısına sahip olmasıdır. Buna göre insan, içinde bulunduğu evren, doğa ve doğaüstü ile birlikte ve onların bir parçası olarak düşünülmektedir. Bu anlayışta, hastalık ve sağlık konusunda da ruh ve beden birlikte tasarlanmaktadır. Bu yaklaşımı temsil eden dinsel büyüsel nitelikte olan uygulamalar bu yazının merkezinde yer almaktadır. Dinsel büyüsel nitelikteki halk tıbbı uygulamalarının en temel niteliği, hastaların bu uygulamadan şifa bulacağına inanması koşuludur. Hastanın uygulamaya olan inancının da uygulamanın bir parçası olarak işlev gördüğü bu yaklaşımda, önce hastanın iyileştirilmesi sonra hastalığın iyileştirilmesi esas alınmaktadır. Hastanın bu süreçteki inancı ve beklentisine yönelik psikolojisi iyileşmenin en temel koşuludur. İnsan bedenine mekanik bir yaklaşım içinde olan modern tıpta da iyileşmedeki psikolojik süreçlere odaklanan teoriler mevcuttur. Psikosomatik tıp, plasebo etkisi ve kuantum iyileşme kuramları zihin ve beden etkileşimlerine odaklanarak, hasta psikolojisinin iyileşmedeki fizyolojik değişikliği başlatma potansiyelini inceler. Bu yazıda da Anadolu’da yaşayan “dinsel büyüsel” halk tıbbı uygulamalarındaki “inanma” koşulu, psikosomatik tıp, plasebo etkisi ve kuantum iyileşme kuramları ışığında yorumlanacaktır.

Anahtar Kelimeler

halk tıbbı, bütüncül tıp yaklaşımı, sağaltım, inanç, psikosomatik tıp, plasebo etkisi, kuantum iyileşme

ABSTRACT

The practices of “Folk medicine” or “folk healing” that are comprised of the healing techniques of the traditional culture are divided into two; namely “natural folk medicine” and “religious magical practices”. The main characteristic of folk medicine is its holistic point of view. Accordingly, human beings are considered to be within and a part of the cosmos, nature and supernatural. Under this concept, soul and body are envisaged together both under ill- health and well-being. Religious magical practices that embody this approach are featured at the center of this paper. The basic characteristic of the religious magical practices of folk medicine, is the provision that the patient has the belief that he or she will healing his/her health through such practices. This approach predicates initially on the healing of the patient and then the healing of the illness while the patient’s belief in the practice itself, functions as a part of the practice. The psychology of the patient towards his/her belief and expectations during this process, forms the basis of healing. Even with modern medicine which has a mechanic approach to human body, there are theories that focus on the psychological processes within healing. Theories of psychosomatic medicine, placebo effect and quantum healing focus on the interaction of psyche and body and examine the potential of patient psychology regarding the inception of physiological change under the healing process. This paper will also comment on the provision of “belief” under the “religious magical” public medicine treatments seen in Anatolia, with a view point of the theories of psychosomatic medicine, placebo effect and quantum healing.

Key Words

folk medicine, holistic medical approach, treatment, belief, psychosomatic medicine, placebo effect, quantum healing.

* Bu yazı, yazarın, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkbilim Anabilim Dalı’nda hazırlamış olduğu doktora tezinde yer alan bir konunun yeni kaynak ve verilerle genişletilmiş biçimidir.

** Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Bölümü Araştırma Görevlisi, tubasaltik@gazi.edu.tr

Hastalık ve sağlık kavramlarına yüklenen anlamlar kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Hastalığın giderilmesi, onu ortaya çıkaran nedenle ilişkiliyken bu nedenleri biçimleyen de kültürel yapıdır. Her toplumda hastalıkların tanımlanmasında ve sağaltımında, sözel yolla aktarılarak geçmişten devralınan, geleneksel bilgiye ve tecrübeye dayalı uygulamalar mevcuttur. İlgili literatürde modern tıp imkânlarından yoksun olan ve kırsalda yaşayanlarca sürdürüldüğü vurgulanmakla birlikte bu uygulamalar, her türlü sağlık imkânına ulaşabilen kentli insan tarafından da çeşitli biçimlerde sürdürülmektedir. Genel olarak “halk hekimliği” ya da “halk tıbbı” adı altında birleşen bu uygulamalar, Don Yoder tarafından “doğal halk tıbbı” ve “dinsel büyüsel uygulamalar” olarak ikiye ayrılmaktadır. (Kaplan 2010, Yoder 1975’ten) Bu yazıda Anadolu’da uygulanmakta olan halk tıbbının “dinsel büyüsel” nitelikte olanlarına yer verilirken, hastaların bu uygulamaların yararına olan inançları da sağaltımın bir parçası olarak modern tıp kuramları açısından yorumlanacaktır.

Halk tıbbını modern tıptan ayıran bütüncül (holistik) bakış açısında insan, içinde bulunduğu evren, doğa ve doğaüstü ile birlikte ve onların bir parçası olarak düşünülmektedir. Evrendeki her şeyin birbiriyle etkileşim ve uyum halinde olduğuna dair bu anlayışta, tabiat olayları tanrıların gazabına ya da kendi aralarındaki savaşlara yorulurken, insan bedeni, yaşamı ve sağlığı üzerinde de yine doğaüstü güçler ve doğa etkilidir.

Hastalık ve sağlık algısındaki ruh-beden, insan-evren uyumu ve ilişkisi temelinde geliştirilen bu bütüncül (holistik) dünya algısı halk tıbbında

biçimlenirken; bedenin kas, doku ve organlardan oluşan bir makine gibi algılandığı ve iyileştirme sürecinde bu mekanik insan bedenine odaklanıldığı pozitivist yaklaşım da, modern tıp tarafından temsil edilmektedir. Ancak modern tıp içinde yer alan kimi yaklaşımlar, tedavide yalnızca bedenin hastalıklı bölgesini değil hastanın ruhsal süreçlerini de dikkate almaktadır. Örneğin “psikosomatik tıp”, “plasebo etkisi”, “kuantum iyileşme kuramı” modern tıpta yer bulan bütüncül yaklaşımları temsil eder. Bu yaklaşımın bir parçası olan psikosomatik tıp, insanın bedenini ve sağlığını ruhsal varlığı ile bir ve bütün olarak görür ve pek çok fizyolojik hastalığın kaynağı olarak psikolojik süreçlere işaret eder.

Psikosomatik sözcüğü, Yunanca Psyche (ruh, soluk, duman) ile “soma”dan (beden) türer. Psikosomatik tıptan ilk kez Heinroth (1818) söz eder. Henrioth o dönemde bedensel hastalıkların ruhsal kökeni üzerinde durmuşsa da bu pek yankı uyandırmamıştır. Psikosomatiğe ilişkin kavram kuram ve tedavi yöntemleri 20. yüzyılın başında psikanalistler (Freud, Abraham, Federn, Grooddeck), dâhiliyeciler (Uv. Weizcücker, Bizli, Hayer) ve psikologlar (Cannon W.R. Hess) tarafından yeniden ele alınmıştır. Psikosomatik tıbbın ilk tanımlamalarında ruhsal alanın bedensel hastalıklara etkisi göz önüne alınmış ve tedavide doktor görüşmeleri, psikanaliz, hipnoz ve grup tedavisi öngörülmüştür. (Brautigem; Christian, 1978) 1940’ların başında American “Psychosomatic Society”nin kurulması bu alandaki çalışmaların kurumsallaşmasını sağlamıştır. Psikosomatik tıp ABD’de 2003 yılında psikiyatrinin yeni bir üst uzmanlık alanı olarak kabul edilmiştir ve tıbbi hastalığı olan hasta-

lardaki psikiyatrik hastalıklar üzerine çalışmaktadır. (Çevik; Şentürk, 2008: 2-11)

Psikosomatik yaklaşımın en eski uygulayıcılarından Platon da, tedavide ruh ve beden birliktedir ele alınması prensibini savunmuştur (Brautigem; Christian, 1978). Anadolu'da yaşamakta olan dinsel büyüsel nitelikteki halk tıbbi uygulamalarının içeriği de böyle bir anlayışın izlerini taşır. Halk tıbbında iyileşmeye yönelik inanç ve pratikler; kültür ve coğrafya gibi belirleyenler eşliğinde çeşitlenir. Bunlardan bazıları, şifalı sular-kaplıcalar, şifalı taşlar, delik taşlar, kutsal kabul edilen topraklar, bitki ve hayvan ürünlerinin kullanımı, ocak-ocaklı olarak bilinen kişilerin uyguladığı sağaltımlar ve türbe-yatır ve diğer kutsal yerlerle ilgili uygulamalardır. Bu uygulamalarda hastalığın giderilmesi için hastanın bedenine yönelik somut bir tedavi gerçekleştirilmezken “inanç”, iyileşmenin ilk koşulu olarak kabul edilir. Uygulamanın niteliğine göre inancın da biçimi ve yönü değişebilir.

Örneğin çok yaygın olarak karşılaşılan türbe ve kutsal yerlerin ziyareti ile ilgili uygulamalarda iyileşme doğaüstünün yardımı ile olur. Rıfat Araz, Harput'taki türbe inancı ile ilgili olarak hastaların, türbede yatan ulu kişinin ruhu ile temas kurup onların manevi kudretine teslimiyet göstererek Tanrı'dan sıkıntılarının sona ermesini ve hastalıklarının şifa bulmasını istediğini, duada ve yakarışlarda bulunduğunu belirtir. Bunlardan Beşik Baba, çocuğu olup da yaşamayanların ziyaret yeri olarak bilinir. Çocuğu yaşamayan kadınlar, hazırladıkları bebek ve beşik sembollerini bu türbeye bırakırlar. Sürekli hastalanan çocuklar da bu türbede beş on dakika yalnız bırakılır. (1995:180-181)

Hatay'daki türbe inancında ise, ilde bulunan çok sayıda türbe çeşitli hastalıklarla ilgili olarak ziyaret edilmektedir. Çocuğu olmayanlar, baş ağrısı çekenler, öksürüğü geçmeyenler, felç olanlar ve başka hastalıkları olanlar bu hastalıkları iyileştirmesi ile bilinen türbelere giderek, beşik asmak ya da beşik sallamak, duvara sırtını sürmek, çaput veya tülbent (eşarp) bağlamak, uyuyup rüya görmek, dua etmek buhur ya da mum yakmak biçimindeki uygulamaları gerçekleştirerek şifa bulacaklarına inanmaktadır. (Türk, 2012: 91-104) Bu uygulamalarda hasta, şifasını türbe ya da kutsal yerde yapılan dua ile Tanrı'dan diler ve iyileşmenin gerçekleşeceğine zihinsel ve ruhsal olarak inanır.

Dinsel büyüsel nitelikli halk tıbbının bir biçimi olan ocak uygulamaları ise çeşitli hastalıkları sağaltma gücü olduğuna inanılan ocaklar tarafından gerçekleştirilmektedir. Ocaklar bu niteliklerini kan bağı yoluyla, “el alma” yöntemiyle atalarından alıp, aynı yolla çocuklarına aktarmakta ve dinsel-büyüsel bir sağaltım uygulamaktadır. Sağaltımda çeşitli nesnelere kullanılmakla birlikte esas olan duadır. Örneğin Ankara İli Çubuk İlçesi ve köylerinde yapılan ocak uygulamalarından “bulgur püskürtmesi” hastalığının sağaltımı, sıklıkla ocağın dua okuyarak ağzına aldığı bulgur ve tuzu hastanın yarakızarıklık olan yerlerine püskürtmesi biçiminde gerçekleştirilir. (Özkan, 2012) Denizli'den derlenen bir ocak uygulamasında ise siğil sağaltımı, ocak tarafından dualar okunup siğilin üzeri süpürge ile süpürülüyormuş gibi yapılarak gerçekleştirilmektedir. (Öngel, 1997: 41). Ankara Kıbrıs köyünde bir siğil ocağı, bahçesindeki söğüt dalını koparmadan kırıp ve dua okuyup siği-

lin üzerine üfleyerek uygulamasını gerçekleştirmektedir (Demren, 2008: 207).

Çocukların yanaklarında görülen kaşıntılı kabuklu bir tür egzema olan “alaz” hastalığının sağaltımında ise “alazcı” diye bilinen ocak, güneş doğmadan getirilen hastaya okur, sonra hastayı sırtüstü yatırarak üstüne kırmızı bir çuha örter ve üzerine de pamuk parçaları koyar. Dua okuyarak çakmak taşı ile yaktığı ateşi bu pamuk parçalarına değdirir. Daha sonra çakmak taşını, suda yarım saat bekletir ve çıkarıp dua okuyarak hastanın yüzüne sürer. Yakılan pamukların külü de bir şişeye konur üzerine de su eklenir küllü su sabah akşam hastanın yüzüne sürülür. (Kaya, 2003: 90)

Ocak sağaltımlarının bir kısmı çok sade ve kısa sürerken bir kısmı da bu son örnekte olduğu gibi karmaşık ve uzun süreli uygulamalardır. Anadolu halk tıbbında ocak uygulamaları çeşitlilik göstermekle birlikte hemen hepsinin birleştiği en temel nitelik, hastanın bu uygulamalarla iyileşeceğine “inanması” gerektiğidir. Bununla ilgili sıklıkla tekrar edilen “(şifa) verende değil alanda” ifadesidir. Burada hastanın iyileşmeye inanması ve buna koşullanması ile ilgili psikolojik sürecin iyileşme için önemi vurgulanmaktadır. Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi sağaltım işleminde fiziksel ve somut bir tedavi uygulaması olmadığı halde iyileşme vakaları bu uygulamaların ruhsal yönünün varlığına işaret etmektedir.

Mine Özmen, hastalıkların sağaltımındaki psikolojik sürece dikkat çekerek, deri hastalıklarının psikosomatik özelliği hakkında şu tespitte bulunur:

“Deri, organizmanın çevresel ve içsel değişikliklerine uyumunda önemli

işlev sahibidir. Duygusal durumun da aynası ve göstergesidir. Korku sevinç utanma öfke gibi duygular deride fizyolojik tepkilerin ortaya çıkmasına neden olur. Virüslerin deride oluşturduğu lezyonların hipnozla tetiklenebileceği telkinle tedavi edilebileceği bilinmektedir (2008: 85).

Özmen burada, iyileşmeye etki eden psikolojik sürecin önemine deri hastalıklarının psikolojik boyutuna vurgu yaparak değinmektedir. Çubuk ve köylerinde tespit edilen ocak sağaltımlarının çok büyük bir kısmının (194 sağaltımın 133’ü) deri hastalıklarından oluşması da bu tespitlerle birleştirildiğinde anlam kazanmaktadır (Özkan, 2012). Yapılan diğer çalışmalardan da yola çıkarak, ocak sağaltımlarında cilt hastalıklarının daha fazla olduğu söylenebilir. Bu noktadan hareketle Özmen’in deri hastalıklarının psikosomatik özelliğine dair tespitleri, ocak sağaltımlarının özellikle de cilt hastalıkları ile ilgili olanlarının hastanın ruhsal durumu ile ilişkisine ışık tutmaktadır.

İnsan psikolojisindeki değişikliklerin (stres, gerilim, korku, endişe, sevinç, umut) bedendeki fizyolojik etkilerine odaklanan psikosomatik yaklaşımda *bio-feedback* (biyolojik geri besleme) tekniği, stresten kaynaklanan hastalıklarda insanın duyguları ve zihnini kontrol ederek fizyolojik değişiklikler gerçekleştirebilmesine olanak sağlamaktadır. (Stanway, 1992: 119-126) Bu durum dinsel büyüsel halk tıbbı uygulamalarının ön koşulu olan iyileşme beklentisinin iyileşmeye etkisini de açıklamaktadır.

Hastanın, uygulamanın iyileşme sağlayacağına inanmasına yol açan etkenler de sağaltımın bir parçası olarak değerlendirilebilir. Örneğin hasta-

yı bu sağaltıma yönlendiren iyileşme hikâyeleri önemli bir referanstır. Doktor doktor gezip iyileşemeyen hastaya, bir yakını ya da tanıdığı biri tarafından, bir iyileş(tir)me hikâyesini duyduğu bir ocak, türbe ya da başka bir uygulama tavsiye edilir ve bu hikâye anlatılır. Halk arasında bu tür hikâyeler sürekli dolaşımdadır ve hemen herkesin belleğinde benzer bir iyileşme hikâyesi vardır. Hasta duyduğu bu hikâye üzerine şifasının burada olduğu inancı ile ocak, türbe ya da diğer uygulamaya başvurur.

Dinsel büyüsel nitelikli halk tıbbı uygulamalarının inanç boyutu ile bir başka tıbbi teori olan plasebo etkisi arasında da, iyileşmenin hastanın duygusal değişimi ile ilgili olması bakımından ilişki kurulabilir. Tedavi sırasındaki psikolojik süreçlere yönelik bir yaklaşım olan “plasebo etkisi” gerçek bir fiziksel tedavi uygulanmaksızın hastanın iyileşmeye koşullanmış olmasının olumlu sonuç vermesi ile açıklanmaktadır.

Erol Göka, plasebo etkisinin tedavi edilen durum için özel bir etkinlik göstermeyeceğine inanılan ve simgesel etkisi için yararlanılan bir tıbbi tedavi biçimi ya da tıbbi tedaviyi hızlandırmayı amaçlayan bir girişim olarak tanımlandığından söz eder (Göka, 2002: 59). Organizmanın belli uyaranlara belli yanıtlar vermeyi öğrendiği klasik koşullanmada olduğu gibi, plasebonun da tıpkı bir ilaç uyarını olarak algılanabileceği ve bedenine ilaca verdiği biyolojik yanıtların aynılarını tetikleyebileceği varsayılmaktadır (<http://www.biltek.tubitak.gov.tr/gelisim/psikoloji/klinik.htm>, ilk erişim tarihi, 01.07.2011).

Genel olarak etkili ilaçların plasebodan ancak 1.3 kere daha fazla etkili olduklarını ya da tedavi etkinliklerinde

plasebo etkisinin çok yüksek bir oran oluşturduğunu söylemek olanaklıdır. Burada tıpta ve psikiyatride şimdiye kadar yeterince üzerinde durulmayan “simgesel etki”nin tedavideki rolü açıkça ortaya konmaktadır. (Göka, 2002: 60) Bu simgesel etki, laboratuvar çalışmaları, klinik araştırmalar gibi uzun ve zor süreçlerle geliştirilen kimyasal ilaçların, zihindeki kendi kendini iyileştiren kimyasallardan çok az farkla daha etkin olduğunu göstererek insanın kendi içsel güçlerinden yararlanabilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Plasebo bu içsel güçleri harekete geçiren bir etkidir. Göka, plasebo teriminin anlamında yer alan “hoşnutluk” kavramına dikkati çeker. Tıptaki ilerlemeyle beraber her gün bir önceki tedavinin yanlılığı ortaya çıkarken ve geleneksel tedavilerde de yanlış olan pek çok uygulama varken binlerce yıldır insanları iyileştiren etkinin bu “hoşnutluk” kavramıyla ilişkili olduğuna değinir (2002: 63). Geleneksel uygulamaların -bir kısmının- aslında gerçek bir fiziksel tedavi gerçekleştirmediği halde olumlu sonuç vermesine yönelik olan bu tespit; modern tıbbın, halk tıbbı uygulamalarını mantıksal olarak açıklama çabası olarak değerlendirilebilir.

Plasebo etkisini yalnızca ilaç şeklindeki şekerlemelerle açıklamak yetersiz kalabilir. Bu etkinin doktor-hasta ilişkisinin pek çok boyutuna yayıldığı düşünülmektedir. Göka'nın yazısından alacak olursak plasebo, kliniğin ya da hekimin muayenehanesinin havasını, karşılaştığı sorunlar karşısında hekimin akıl yürütme tarzını, hastayı yatıştırma çabalarını ve özellikle hekimle hastanın karşılaşmalarının uzun bir geçmişi varsa hekimin yarattığı güven ve anlayışı da içeriyor olmalıdır. Hekimin plaseboya inanması bile plasebo

etkisinde rol oynamakta ve onu artırmaktadır. (Göka 2002, Spiro 1975'ten) Görüldüğü gibi plasebo etkisini başlatan koşullar yalnızca ilaç benzeri şekerlemeler değildir. Doktorun sağladığı güven duygusu ve iyileşmeye olan inanç hastanın şifa bulmasındaki en önemli etkenlerdendir. Burada da yapılan uygulamadan çok, o uygulamayı yapıyor olmanın hastayı iyileşeceğine ikna etmesi, sonucu belirleyen önemli bir etkidir.

Belirtildiği gibi hastaların dinsel büyüsel halk tıbbı uygulamalarına ulaşma süreci de bir koşullanma örneğini akla getirir ve uygulamanın sonuca götüren bir parçasıdır. Doktorlardan şifa bulamayan hasta, mucize iyileşme hikâyeleri ile tavsiye edilen uygulamaya yönelirken iyileşme beklentisi ve inancı içindedir. Hasta için, duyduğu iyileş(tir)me hikâyeleri önemli bir referans oluştururken hastanın o uygulamaya güvenini ve olumlu sonuç beklentisini de pekiştirir. Örneğin ocak uygulamalarında bu iyileşme hikâyelerinden etkilenerek ocağa gelen kişiye ocak tarafından söylenen, "(şifa) verende değil alanda", "önce itikadın olacak", "inayeti Allah'tan", "benim elimse geçer" ifadeleri hastanın inancını ve güvenini güçlendirerek koşullanmaya etki eder. Bu psikolojik sürecin, hiçbir fiziksel tedavi uygulanmadığı halde hastaya iyileşme umudu vererek hastalıktan önce hastanın iyileşmesini sağladığı söylenebilir.

Plasebo etkisi ve psikosomatik tıp anlayışının iyileşme ile ilişkileri, zihinsel süreçlerin beden üzerinde değişikliğe yol açmaları düşüncesi etrafında gelişmiştir. Söz konusu zihin beden etkileşimi daha yakın tarihlerde ortaya konan bir kuramın da uygulama alanında yer almaktadır. "Kuantum"

teorisi aslında bir fizik kuramı olmakla beraber, pek çok alanda olduğu gibi, insan bedeni ve kendi kendini iyileştirme konularına da ezber bozan yaklaşımlar sunmaktadır. Burada Anadolu'da gerçekleştirilen dinsel büyüsel halk tıbbı uygulamaları, Hintli bir tıp doktoru olan Deepak Chopra'nın orijinal adı "Quantum Healing" olan çalışması ışığında yorumlanmaya çalışılacaktır.

Deepak Chopra'nın "kuantum iyileşme kuramı", ayurvedik iyileştirme tekniklerinden ilham almaktadır. Chopra'ya göre Ayurveda doğanın gizeminden tesadüfen bulunmuş bir şeydir (1994: 18) ve tüm ayurvedik iyileştirme tekniklerinin oturduğu varsayım şudur: önce hasta iyileştirilir, hastalık sonra gelir (251). Hindistan'daki doktorlar aynı zamanda büyük bilgilerdi ve onların belli başlı inancı bedeninin bilinçten yaratılmış olduğuydu. Bundan dolayı onların tıbbi bilinç tıbbi idi ve hastalığı iyileştirmede tutulan yol da bedenin maddesel yapısını geçip daha derine zihnin özüne inmekti. (12) Burada bilince ya da zihne yapılan vurgu aslında hastalığın bedenden önce bilinçte başlayan bir süreç olduğuna ve önce orada tedavi edilmesi gerektiğine işaret eder. Geleneksel uygulamayla ilgili mucizevi iyileşme hikâyelerini duyan hastanın bilincinde, iyileşeceğine yönelik inanç güçlenerek bir değişiklik ve kararlılık oluşmaktadır. Chopra bu türden değişiklikleri *kuantum sıçrayışı* olarak yorumlar (1994; 22-23) ve çalışmasını bu kuram üzerinden sürdürür. Fizik bilimi içinde geliştirilmiş olan *kuantum teorisi*, getirdiği yeni bakış açıları nedeniyle yaşamın tüm alanlarına uygulanabilir özelliktedir. Buna göre fiziksel bedende ki ani iyileşmeler bilinçteki değişikliklerle açıklanırken, bilinç ve beden arasındaki ilişki de kuantum teorisi ile yorumlanmaktadır.

Burada, Chopra'nın kuramına temel oluşturan kuantum fiziğinden kısaca söz etmek yerinde olacaktır. 19. yüzyılın sonlarına doğru bilinen klasik fizik teorilerinin tüm fiziksel olayları açıklamakta yeterli olduğuna inanılıyordu. Newton yasaları mekanik olaylarını açıklamakta yeterli bulunuyordu. Aynı yıllarda yapılan bir dizi deneysel çalışma, bu klasik çerçeve ile uyumsuzluk göstermeye başladı. Mevcut teoriler bu deneysel gözlemleri açıklamakta yetersiz kalıyordu. Sonunda klasik çerçeve çatırdadı ve fiziğe yeni kavramlar ve fikirler sokma zorunluluğu doğdu. 30 yıl kadar süren bir arayışın ardından kuantum mekaniği denilen yeni bir bilim felsefesi doğdu. Newton fiziğinde ışığın dalga karakterinde olması durumu Einstein tarafından ışığın hem dalga hem de parçacık özelliği göstermesi biçiminde değişmiştir. Einstein'e göre ışık bazı durumlarda parçacık bazı durumlarda da dalga özelliği göstermektedir. (Karaoğlu, 2006: 11-14) 20.Yüzyılın başlarında Einstein'in görecelik kuramı da eski fizik kurallarını ters yüz eden bir belirsizliğe işaret emekteydi. Buna göre iki olay arasında geçen zaman mutlak değil gözlemcilerin bakış açısına bağlı olarak değişmektedir (Wynn; Wiggs: 22). Fizik biliminde ortaya çıkan bir teori olmasına karşın kuantum teorisi sosyal bilimlere dâhil bilim dünyasında ve hayatın pek çok alanında uygulanabilir niteliktedir (Zohar, 2003). Bu keşfin pek çok alana yenilik getirmesinin yanında, zihin-beden incelemelerine katkısı da bu alanda pek çok kuramsal yaklaşımın doğmasına, bugüne kadar kabul edilen gerçekliğin sorgulanmasına olanak sağlar. Bu değişimi takip eden araştırmalar, insan bedeninin yaydığı enerji ve etkilerini, insan bey-

ninin yaydığı titreşimler ve bedeni etkileme gücü, enerjinin molekülü dönüştürücülüğü gibi konular üzerine odaklanmaktadır.

Düşüncenin sahip olduğu enerji ile insan bedeninde değişikliğe yol açması teorisi, aslında geleneksel kültür içinde özellikle de ocak uygulamaları örneğinde nesilden nesile aktarılagelen inanış ile aynı düzlemde okunabilir. Halk tıbbi uygulamalarında sıklıkla karşılaşılan mucize iyileşme hikâyeleri, Chopra'nın ortaya koyduğu kuantum iyileşme süreçleri ile ilişkilendirilebilir.

Chopra, ana kumanda odası olarak gördüğü insan beyni ile bedeni arasındaki iletişimin –temassız-lığna dikkati çekerek bunun bedendeki pek çok değişimde olduğu gibi, hücresel bozulma ve iyileşmelerin de açıklaması olabileceğine vurgu yapar. Böylelikle bedende yolunda gitmeyen bir durumun sorumlusu olarak bilinçteki bir olumsuzluğa, ya da süre giden bir hastalık durumunun tersine çevrilmesinde yine bilinçte gerçekleşen bir uyanmaya işaret eder. (1994: 53)

Kuantum teorisinin odağında yer alan, atomaltı parçacıkların hareket ve enerjisinin zihin beden tıbbında nasıl bir açılım sağladığı Chopra'nın çalışmasının pek çok yerinde yinelenmektedir. Herhangi bir zihinsel olay, fiziksel bir karşılık bulmak gereksiniminde olduğunda kuantum, mekaniksel insan bedeni aracılığıyla hareket eder. Bu, iki evren olan zihin ve bedenin hataya düşmeksizin birbirleriyle nasıl ilişki kurduklarının sırrıdır. (1994:112) Söz konusu zihinsel süreç hastanın iyileşmeye olan inancı ve koşullanması ile açıklanmıştır. Chopra, kuantum iyileşmede bu koşullanmanın fizyolojik sürecine de açıklık getirmektedir.

Geleneksel halk tıbbi uygulamala-

rının iyileşme boyutunda, hastanın bu süreçte yaşadığı ruhsal değişimlerin alınan sonuca etkisi, zihin ve beden ilişkisi bağlamında bir koşullanma örneği sergilemektedir. Bu uygulamaların temel niteliği, hastanın iyileşeceğine inanması gerektiğidir ve sonuca mutlaka etki eden bir koşuldur. Böylelikle hasta, hastalığını önce ruhundan-bilincinden atar ve psikosomatik bir terapi gerçekleştirilmiş olur. Hastanın bu inanç ve beklentisi, tipik bir klasik koşullanma örneği sergiler ve gerçek bir tedavi işlevi gören simgesel bir etki yaratarak plaseboya dönüşür. İnanma düzeyinde bir psikolojik sürecin iyileşmeye etkisine odaklanan bu tıbbi yaklaşımlar, tarihsel olarak çok daha yeni olan “kuantum iyileşme” kuramını besleyen önemli aşamalar olarak düşünülebilir. Kuantum iyileşme” teorisi, iyileşmeyi zihinsel süreçlere dayalı bir dizi mesaj uyarı sisteminin harekete geçmesi ile vücutta gerçekleşen fizyolojik değişimlerle ilişkilendirmektedir. Söz konusu zihinsel süreçlerin başında ise yine inanma ve koşullanma gelmektedir. Kuantum iyileşme teorisi bu yönüyle dinsel büyüsel halk tıbbi uygulamalarının işleyişi ve sonuç alma mekanizmalarını açıklamaya yardımcı olmaktadır. Tüm bu kuramsal yaklaşımların ortak özelliği bütüncül (holistik) bir anlayışını temsil etmeleridir. Kimisi bugün modern tıp tarafından da kabul edilen bu yaklaşımların halk tıbbi uygulamaları ile örtüşen yanlarının belirlenmesi, bu uygulamaları “boş inanç” ya da “hurafe” biçiminde toptancı bir yaklaşımla reddetmeden önce bunların, günümüz modern tıpta yararlanılabilecek bir bilgi birikimine sahip olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

Araz, Rifat. *Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yay., 1995.

Brautigem, Walter ve Paul Christian. *Psikosomatik Tıp* (Çev. Abdulkadir Özbek- Celâl Odağ), Ankara, Ankara Üniv. Tıp Fakültesi Yay., 1978

Chopra, Deepak. *Kuantum İyileşme* (Çev: Nahir Oralbi-Tolga Taymaz), İstanbul, İnkılap Kitabevi, 1994.

Çevik, Abdulkadir-Şentürk Vesile. “Tarihsel Süreçte Psikosomatik Tıp ve Psikosomatik Hastalıklara Genel Bir Bakış”, *Türkiyeklinikleri Psikosomatik Tıp Özel Sayısı*, 1 (2), 2008.

Demren, Özlem. “Halk Hekimliğinde Ocaklar ve Şamanizm”, *Folklor Edebiyat*, 56 (14), 2008:185-210.

Göka, Erol. “Placebo Kavramı ve Plasebo Etkisi” *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2002, 13 (1).

Kaplan, Melike. *Geleneksel Tıbbın Yeniden Üretim Sürecinde Kadın*, Ankara Kent Örneğinde Kuşaklar Arası Çalışma, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, 257., 2010.

Karaoğlu Bekir. *Kuantum Mekanikğine Giriş*, Ankara, Seçkin Yay., 2006

Kaya, Muharrem. “Eski Türk İnanışlarının Türkiye'deki Halk Hekimliğinde İzleri”, *Toplumbilim*, 2001, s.13.

Öngel Gülnur. Denizli Halk Hekimliğinde Ocaklar, Pamukkale Üniversitesi Sos. Bil. Enst. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Danışman: Prof. Dr. Ekrem Sezik)

Özkan, Tuba. *Geleneksel Tıptan Modern Tıba Ocaklık Kurumu: Ankara İli Çubuk İlçesi Örneği*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkbilim Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi (Danışman: Prof. Dr. A. Tayfun Atay), 2012

Özmen Mine. “Psikodermatoloji”, *Türkiye klinikleri, Psikosomatik Tıp Özel Sayısı*, 2008, 1 (2).

Spiro H. *Doctors, Patients and Placebos*. New Haven: Yale University Press, s. 23, s. 27, s. 30, 1986

Stanway, Andrew. *Alternatif Tıp El Kitabı* (Alp aker vd.), İstanbul, İnsan Yay., 1999.

Türk, Hüseyin. “Hatay Türbe İnancının Sağlık Antropolojisi Açısından İncelenmesi”, *Millî Folklor*, 94, Yaz, 2012

Wynn, Charles M. ve Arthur W. Wiggins. *Yanlış Yönde Kuantum Sıçramalar* (Çev. Aykut Kence), Ankara, TÜBİTAK Yay., 2001.

Yoder, Don. 1975, “Halk Tıbbı”, *Folklorla Doğru*, (Çev. Sibel Yoğurtçuoğlu; Ayfer Gülüm), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Folklor Kulübü, Kasım-Aralık, sayı: 43. s. 23-31.

Zohar, Donah. *Kuantum Benlik* (Çev: Seda Kervanoğlu). Ankara, Doruk Yay. 2003.

<http://www.biltek.tubitak.gov.tr/gelisim/psikoloji/klinik.htm>, ilk erişim tarihi, 01.07.2011)